

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın kuruluşuna ve üyelerin görev yerlerinin dağılımına dair Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 13.06.2023 tarihli ve 28. Yasama Döneminin 1. Yasama Yılı'nın birinci oturumunun dördüncü birleşiminde alınan kararın “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Başkan hariç 20 üyeden kurulması ve görev yerleri dağılımının; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 6 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye şeklinde olması,” şeklindeki eylemli İçtüzük değişikliği niteliğindeki bölümünün Anayasa'ya aykırılığı

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 13.06.2023 tarihli ve 28. Yasama Döneminin 1. Yasama Yılı'nın birinci oturumunun dördüncü birleşiminde alınan karar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın kuruluşuna ve üyelerin görev yerlerinin dağılımına; TBMM komisyonlarının üye sayısı ve komisyon üyeliklerinin siyasi parti gruplarına dağılımına; Türkiye Büyük Millet Meclisinin TBMM İçtüzüğü'nün 5. maddesine göre 1 Temmuz 2023'te tatile girmeyerek çalışmalarına devam etmesine ilişkindir. Ancak anılan kararın “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Başkan hariç 20 üyeden kurulması ve görev yerleri dağılımının; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 6 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye şeklinde olması,” şeklindeki bölümü, eylemli İçtüzük değişikliği niteliğinde olup aşağıda detaylandırılacağı üzere Anayasa'ya aykırıdır.

i)Usul yönünden: eylemli İçtüzük değişikliği olması bakımından; Anayasal temel sorun, anılan Parlamento kararının iptali talep edilen bölümünün İçtüzük niteliği taşıyıp taşımadığıdır. Bu sorun çözülürken iptali talep edilen bölümün yer aldığı Parlamento kararının adlandırması ile bağlı olunmadığı gibi; iptali talep edilen bölümün yer aldığı Parlamento kararının mahiyeti esas alınacaktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatları da bu doğrultudadır:

“Önemle vurgulamak gerekir ki, bir yasama metnine verilen ad, o metnin anayasal yargı denetimine tâbi olup olmayacağı konusunda tek ve yeterli ölçüt değildir. Yasama metninin içeriğinin ve özünün de gözönünde bulundurulması zorunludur. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik kararlarında benimsendiği gibi, Yasama Meclislerince Anayasa'da öngörülenler dışındaki adlar altında ve başka yöntemler uygulanarak oluşturulan işlemlerin Anayasa Mahkemesi'nin denetimine bağlı olup olmadığı saptanırken, uygulanan yöntemkadar o metin veya belgenin içeriğinin niteliği üzerinde de durulup değer ve etkisinin belirlenmesi gerekmekte ve bu açıdan yapılan değerlendirme, sözkonusu metin veya belgenin, Anayasa'ca denetime bağlı tutulan işlemlerle eşdeğerde ve etkinlikte olduğunortaya koyuyorsa, onun da denetime bağlı tutulmasında zorunluk vardır. Bu durumda, Anayasa Mahkemesi'nin bu davada görevli olup olmadığı sorununu sağlıklı bir çözüme kavuşturabilmek için yapılacak ilk iş, Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmesi istenen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 107 ve 108 sayılı kararlarının niteliklerini belirlemek, Anayasa'ca denetime bağlı tutulan işlemlerle eşdeğerde ve etkinlikte olup olmadıklarını saptamaktır. (Anayasa Mahkemesi'nin 24.09.1990 tarihli ve 1990/31 E.; 1990/24 s. Kararı)”

Anılan Parlamento kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın kuruluşuna ve üyelerin görev yerlerinin dağılımına ilişkin iptali istenen bölümü, her ne kadar TBMM kararı adlandırmasıyla alınmış olsa da; niteliği itibarıyla İçtüzük hükmüdür. Nitekim

Anayasa Mahkemesi de 27.02.1968 tarihli ve 1967/6 E.; 1968/9 K. sayılı Kararında bu hususu vurgulamıştır:

“Dâva konusu Millet Meclisi kararı Millet Meclisi Başkanlık Divanında bir başkanlık, bir başkanvekilliği, bir idareci üyelik ve dört kâtipliğin Adalet Partisine, bir başkanvekilliği, bir idareci üyelik ve iki kâtipliğin Cumhuriyet Halk Partisine, bir başkanvekilliğinin Millet Partisine ve bir idareci üyeliğinin Yeni Türkiye Partisine verilmesi hakkındadır (2. dönem 2 toplantı yılı: 2/11/1966 günlü 2. birleşim-Millet Meclisi Tutanak Dergisi Cilt 9. Sahife : 29).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının hükümleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve meclislerin çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütmeleri ilkesi de yer al-maktadır. (Madde 85) bir meclisin başkanlık divanının kuruluşunu ve İş görüşünü o meclisin çalışma alanı dışında, meclis faaliyetlerinden ayrı nitelikte bir düzen olarak düşünmek mümkün değildir. Başkanlık Divanının kuruluşu ve işleyişi, divanın meclisin çalışmalarını yönetmesi dolayısıyla, meclis faaliyetlerinin en başında gelir. Böyle olduğu için de Başkanlık Divanına ilişkin sorunların çözülme yeri İçtüzük ve divanın bağlı olacağı düzenin tespiti bir İçtüzük konusudur. Nitekim Anayasa'nın ge-çici 3. maddesinde yeni Anayasa'ya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, ve Cumhuriyet Sena-tosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi içtüzükleri yapılmıncaya kadar hükümlerinin uygulanacağı belirtilen ve o nedenle de yeni İçtüzüğü henüz yapılmadığından Millet Meclisi toplantı ve çalışmaları sırasında uygulanan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önceki İçtüzüğünde de Başkanlık Divanının kuruluşuna, seçilişine ve görevlerine ilişkin maddeler vardır. (Madde: 3-7 ve 198-211)

Millet Meclisinin dâva konusu 2/11/1966 günlü kararı, yukarıda görüldüğü üzere, Başkanlık Divanının, Adalet Cumhuriyet Halk, Millet ve Yeni Türkiye Partileri mensubu milletvekilleri arasından seçilmesini hükme bağlamakta ve bu partilerden her birine düşen divan görevlerinin sayısını ve niteliğini belli etmektedir. Kararın şu durumuyla, yalnızca içtüzük kapsamına girebilen bir konuyu düzenlediğinde şüphe yoktur. Hattâ karar yürürlükteki İçtüzüğün Başkanlık Divanının görevlilerini ve bunların sayılarını açıklayan 5. maddesine dokunmamakla birlikte 6. maddedeki sınırlamasız seçim hükmüne karşılık seçimi, belirli partilere belirli görev yerleri tahsis etmek suretiyle, sınırlı bir şekilde sokmakta ve böylece 6. maddeyi değiştiren bir nitelik almaktadır.”

Aşağıda ayrıntılı biçimde açıklanacağı üzere anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümü de İçtüzüğün Başkanlık Divanının kuruluşunu ve bunların sayılarını açıklayan 9'uncu maddesine dokunmamakla birlikte; (Anayasa'nın 94. maddesinin ikinci fıkrasının somut bir görünümü olan) Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısının siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre hesaplanmasını öngören 11. maddesini, (oransal hesaplama Başkan dahil etmemek suretiyle) eylemli biçimde değiştirmektedir. Aksi bir görüş, anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümünde somutlaşan yolun kullanılarak İçtüzüğün tüm hükümlerinin değiştirilmesine, bu değişikliklerin yargı denetiminden bağışık kılınmasına zemin hazırlayacak ve Anayasa'nın İçtüzüğün ihdasına ve anayasallık denetiminde ilişkin söz konusu hükümlerinin uygulamada – fiilen etkisiz kılınmasına neden olacaktır.

Öte taraftan İçtüzük, özellikli bir parlamento kararıdır:

“Yasama meclislerinin çalışma ve faaliyetlerini düzenleyen ve parlamento kararlarının bir türü olan içtüzük de, Anayasa Hukuku'nun yürürlük kaynaklarından birini oluşturur. İçtüzük, bir tür “sessiz anayasa” olarak nitelendirilir. Zira, iktidar / muhalefet ilişkilerinin

parlamento çatısı altında dengeli bir biçimde yürütülmesinde, içtüzüğün önemli rolü vardır. Türk Anayasa düzeninde, TBMM'nin kendi iç faaliyetlerini düzenleme yetkisinin dayanağı Anayasadır (m. 95). Buna göre, "Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür." İçtüzük yapma konusunda başkaca bir organ, meclisin bu özerk düzenleme yetkisine katılamaz."

İçtüzüğün değiştirilmesine ilişkin usul ise, Anayasa'nın 95. maddesinin ("Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür. İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir.") delaletiyle İçtüzüğün 181. maddesinde özel olarak düzenlenmektedir. Nitekim

"H. İçtüzük Değişikliği Yöntemi

Anayasanın 95. Maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceği öngörülmüş, İçtüzüğün 181. Maddesinde ise İçtüzüğün değiştirilmesine ilişkin hükümler yer almıştır.

TBMM İçtüzüğünün 181. Maddesindeki düzenlemeye göre; İçtüzük değişiklik teklifleri ancak milletvekilleri tarafından verilebilmekte ve bunlar hakkında kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanmaktadır. Buna göre, hükümet tarafından kanun tasarısı yoluyla İçtüzük değişikliği teklifi yapılamamaktadır.

İçtüzük değişikliği teklifleri, Meclis ihtisas komisyonlarından Anayasa Komisyonuna havale edilmekte ve bu komisyonun hazırlayacağı rapor esas alınarak, Genel Kurulda görüşülerek sonuçlandırılmaktadır.

İçtüzük değişiklik tekliflerinin görüşülmesinde ve kabulünde diğer kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesine ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Ancak İçtüzük değişikliği, şekli yönden TBMM kararı şeklinde bir yasama işlemidir. Bu kararlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olarak Resmi Gazete'de yayımlanmakla yürürlüğe girmekte ve yürütme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait bulunmaktadır.

..."

Bununla birlikte Anayasa'nın 148 ve 150. maddeleri gereğince; Anayasa Mahkemesi, Parlamento kararlarının bir türü olan İçtüzüğün şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunu denetlemektedir. Başka bir anlatımla "Anayasa, TBMM'nin İçtüzük niteliğindeki kararlarıyla, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düşmesine ilişkin olanlar dışındaki kararlarını ilke olarak, Anayasal yargı denetimi dışına bırakmıştır." Ancak kanun koyucu, bazı hallerde söz konusu denetime tabi olmamak amacıyla; içerik itibarıyla İçtüzük değişikliği niteliği olan kararları, başka adlandırmalarla almıştır. Bir türden usul saptırması yapılmak suretiyle; denetimden kaçınılmıştır:

"İçtüzüğün nasıl yapılacağına ilişkin olarak Anayasada bir kurul bulunmuyor. Örneğin TBMM İçtüzüğüne göre (m. 181); içtüzük değişiklik önerilerinin, Anayasa Komisyonunda görüşüldükten sonra, genel kurulda karara bağlanacağı öngörülüyor. Ancak, Meclis, İçtüzükte öngörülen değiştirme usullerinden sıyrılarak, aynı içerikte yani Meclis çalışmalarıyla ilgili başkaca kararlar alarak usulün saptırılması yolu ile Anayasa Mahkemesi'nin denetimi dışında kalmayı amaçlayabilir. Anayasa Mahkemesi, çeşitli kararlarında, Meclisin "karar" adı

altındaki işlemlerinden, içtüzük hüküm niteliğinde olanlarını denetleme kapsamına alarak sorunu çözüme bağlamıştır. (... TBMM kararlarını “toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu sağlanmadan alındığından eylemli bir içtüzük niteliğinde” kabul ederek incelemiş ve Anayasa’nın 96. maddesine aykırı bularak her üç kararı ayrı ayrı iptal etmiştir.)”

Anayasa Mahkemesi de içtihadî metodla kanun koyucunun anayasal denetimden kaçınmaya yönelik bu tutumunu bertaraf etmiştir:

“Anayasa Mahkemesi TBMM’ne ait kararlara ilişkin uygulamalarında bu kararların;

a. İleride benzeri durumlarda uygulama yeri bulabilecek içtüzük değişikliği niteliğinde olup olmadığına;

b. Yasa kurallarına eşdeğer güç ve etkide bulunup bulunmadığına bakarak, olumlu yanıt alması durumunda Anayasa Mahkemesi’nin denetimine bağlı olduğu sonucuna varmaktadır.”

Anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümü, (Anayasa’nın 94. maddesinin ikinci fıkrasının somut bir görünümü olan) Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısının siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre hesaplanmasını öngören 11. maddesini, (oransal hesaplama Başkan dahil etmemek suretiyle) eylemli biçimde değiştirmekte ve bu yasama sürecinde, Anayasa’nın 95. maddesinin delaletiyle İçtüzüğün 181. maddesinde öngörülen özel usulü (İçtüzük değişiklik tekliflerinin milletvekilleri tarafından ibrazı üzerine Anayasa Komisyonuna havale edilmesi vd. ilişkin özel prosedür) işletmemekte; TBMM’nin birinci oturumunun dördüncü birleşiminde Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından İçtüzüğün 19’uncu maddesine istinaden ibraz edilen 13.06.2023 tarihli öneri üzerine alınan 13.06.2023 tarihli bir Parlamento kararı biçiminde ihdas etmektedir.

Bu nedenlerle anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümü, İçtüzüğün 9, 11 ve 181. maddelerini eylemli biçimde değiştirmek suretiyle; usul itibarıyla diğer bir deyişle şekli anlamda Anayasa’nın 94 ve 95. maddelerine aykırıdır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki Anayasa’nın 94 ve 95. maddeleri (ile İçtüzüğün 9, 11 ve 181. maddeleri) doğrultusunda şeklen hukuka aykırı olarak alınan anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümü, içerik itibarıyla diğer bir deyişle maddi anlamda Anayasa’nın 2 ve 94. maddeleri (ile İçtüzüğün 9 ve 11.) maddelerine de aşağıda ayrıntılı biçimde açıklandığı üzere aykırıdır.

ii)Esas yönünden: demokratik hukuk devleti ilkesi ve Anayasa’nın Başkanlık Divanı’nın kuruluşuna ilişkin amir hükmü ihtiva eden 94. maddesi bakımından; Açıklamalara geçilmeden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı’nın teşekkülünün hukuki dayanağını ortaya koymakta fayda bulunmaktadır:

“TBMM Başkanlık Divanı, hem yasama sürecinde, hem de yönetsel işlerin düzenlenmesinde önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu nedenle hem Anayasa’da (m.94) hem de İçtüzük’te (m.8-17: İkinci Kısım, Birinci Bölüm) ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Anayasa’ya göre, Başkanlık Divanı,

1. Meclis Başkanı,

2. Başkanvekilleri,
3. İdare Amirleri,
4. Katip Üyeler'den

oluşur (m. 94/1). İçtüzük, Anayasa'nın bu fıkrasını açıklığa kavuşturmuştur: Başkanlık Divanı toplam 15 üyeden oluşmaktadır; bir Başkan, dört Başkanvekili; üç İdare Amiri; yedi Katip üye. Bu üyelerin sayısı sabit değildir; Genel Kurul gerektiğinde Danışma Kurulu'nun önerisi üzerine İdare Amirlerinin veya Katip Üyelerin sayısını arttırabilir. Ancak Başkan ve Başkanvekillerinin sayısının arttırılması olanaklı değildir (İçtüzük m. 9).”

Halihazırda Genel Kurul, Divan üyelerinin sayısını 21'e yükseltmiştir.

Anayasa'nın 94. maddesinin ikinci fıkrasında Divan üyeliklerinin siyasi parti gruplarına dağılımı bakımından özel bir usul öngörülmüştür:

“Anayasa, Başkanlık Divanının oluşturulmasında uyulması gereken temel bir ilke saptamıştır (m. 94/2):

“Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.”

Bu ilke, 1961 Anayasası'ndan beri korunan bir ilkedir. 1961 Anayasası'nın bu ilkesinden esinlenen 1973 İçtüzüğü, ilkenin uygulanmasıyla ilgili çeşitli kurallar koymuştur (m. 11). Buna göre, Başkan, siyasi parti gruplarının, parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre, Başkanlık Divanında her siyasi parti grubuna düşen görev yeri sayısını saptar ve Danışma Kurulu'na bildirir. Ancak, divan üyelikleri siyasi parti grupları arasında dağıtılırken uyulması gereken bazı kurallar vardır.”:

Nitekim İçtüzüğün “Parti gruplarının Başkanlık Divanında temsili:” kenar başlıklı 11. maddesi:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasi parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve Danışma Kuruluna bildirir.

Başkanlık Divanındaki görev yerleri, Başkanvekillikleri için - iki adedi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğuna sahip siyasi parti grubuna ait olmak üzere oranı en yüksek olandan başlayarak sıra ile dağıtılır.

Katip Üyeliklerle, İdare Amirlikleri için görev yerleri dağıtımını Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca kararlaştırılır.

Siyasi parti grupları kendilerine düşen yerler için adaylarını gösterir. Bu adayları gösteren listenin Genel Kurulca işaret oyuyla oylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur.

(Değişik cümle: 16/5/1996-424 S. Karar/5 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillikleri, Katip Üyelikleri ve İdare Amirlikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır. Bu

görevlerde herhangi bir suretle boşalma olması halinde, yeni seçilen Divan Üyesi, eskisinin görev süresini tamamlar.”

şeklinde. O halde Anayasa'nın 94. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları bağlamında İçtüzüğü'nün 9 ve 11. maddeleri ele alındığında görüleceği üzere (Zira Anayasa'nın 94. maddesinin “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin Katip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.” şeklindeki beşinci fıkrasının delaletiyle bu konu, İçtüzük hükümleriyle detaylandırılmıştır.); Divan üyeliklerinin siyasi parti gruplarına oransal olarak dağılımında; Divan üye sayısına, Başkan dahildir.

Bu noktada tarihsel yorum muvacehesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün gerekçesi bilhassa önem arz edecektir. İçtüzüğü'nün 11. maddesinin birinci fıkrası (“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasi parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve Danışma Kuruluna bildirir.”) bakımından atıfta bulunulan dipnotta; “Meclis Başkanı, Başkanlık Divanı oranına dahildir. (T.B.M.M. T.D. 22.10.1997, B. 6, s. 478-484.)” şeklinde açıkça zikredildiği nazara alındığında; Meclis Başkanının bu hesaplama katılacağı izahtan varestedir.

Öte yandan 14.05.2023 tarihli genel seçimlerin ardından 28. Dönem milletvekilleri sandalye dağılımı: Adalet ve Kalkınma Partisi (263); Cumhuriyet Halk Partisi (130); Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (57); Milliyetçi Hareket Partisi (50); İyi Parti (44); Demokrasi ve Atılım Partisi (15); Saadet Partisi (10); Gelecek Partisi (10); Yeniden Refah Partisi (5); Türkiye İşçi partisi (4); Hür Dava Partisi (4); Demokrat Parti (3); Emek Partisi (2); Halkların Demokratik Partisi (2); Demokratik Sol Parti (1) şeklindedir. Anayasa'nın 95. maddesinin ikinci fıkrasının “Siyasi parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.” şeklindeki ikinci cümlesi gereğince; 28. Dönem'de halihazırda TBMM'de bulunan siyasi parti grupları: “Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubu, Milliyetçi Hareket Partisi Grubu, İYİ Parti Grubu”dur.

Ne var ki Anayasa'nın 94 ve İçtüzüğü'nün 9 ile 11. maddelerinin sarıh hükümleri karşısında; kanun koyucu, anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümüyle (toplamda 21 üyeden teşekkül eden) Divan üyeliklerini, “Divan Başkanını hariç tutarak 20 üye üzerinden” oransal olarak siyasi parti gruplarına dağıtmıştır: Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 10 üye (uygulamada Başkan da Adalet ve Kalkınma Partisine mensup olduğundan esasen toplam 11 üye); Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 5 üye; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 2 üye; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 2 üye; İYİ Parti Grubuna 1 üye. (Başka bir anlatımla Başkan hariç 20 üyeden kurulan Divan'da Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 6 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye verilecek biçimde iptali istenen bölümün yer aldığı anılan karar alınmıştır.) Nihayetinde Adalet ve Kalkınma Partisi, 21 kişiden teşekkül eden Divan'da 11 kişi ile temsil edilmektedir.

Halbuki Anayasa'nın 94 ve İçtüzüğü'nün 9 ile 11. maddelerine uygun biçimde (toplamda 21 üyeden teşekkül eden) Divan üyeliklerinin, “Divan Başkanı dahil edilerek 21 üye üzerinden” oransal olarak siyasi parti gruplarına “(uygulamada Başkanın da Adalet ve Kalkınma Partisine mensup olduğu göz önünde bulundurularak) Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 10 üye; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 5 üye; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi

Grubuna 2 üye; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 2 üye; İYİ Parti Grubuna 2 üye” şeklinde dağıtılması gerekmektedir. (Başka bir anlatımla Başkan dahil 21 üyeden kurulan Divan’ın Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkan vekili, 5 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkan vekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşil Sol Parti Grubuna 1 başkan vekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 1 başkan vekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye, 1 idare amirinden teşekkül etmesi gerekmektedir. Zira uygulamada Başkan da Adalet ve Kalkınma Partisine mensuptur.) Nihayetinde Adalet ve Kalkınma Partisinin, 21 kişiden teşekkül eden Divan’da 10 kişi ile temsil edilmesi gerekmektedir.

Başka bir anlatımla katılımcı demokrasi anlayışı ışığında parlamento hukukuna hakim olan “yönetmel bağımsızlık” ve “güçler oranında dağılım” ilkeleri, Anayasa’nın 94. maddesinin lafzında açık biçimde tezahür etmiştir. Nitekim “Başkanlık Divanı üyelerinin tamamı, milletvekilleri arasından seçilir (m. 94/1). Yasama organının kendisini yönetecek kurulun üyelerini kendi içinden seçmek zorunda olması “yönetmel bağımsızlık” ilkesinin gereğidir.” “... Başkanlık Divanının oluşumuyla ilgili olarak Anayasanın 94/2. maddesinin güttüğü erek, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsilinin sağlanmasıdır.” Benzer biçimde “Bu hükümler, Meclis Başkanının ve Başkanlık Divanının tarafsızlığını sağlama amacı gütmektedir. Gerçekten, Meclis çalışmalarının partizanlıktan uzak bir hava içinde ve tarafsızlıkla yönetilmesi, sağlıklı bir demokrasinin vazgeçilmez şartlarından biridir.”.

Ancak kanun koyucu, söz konusu oransal hesaplamayı Başkanı hariç tutarak 20 üye üzerinden yapmak suretiyle; “güçler oranında dağılım” ilkesine hâle getirmekte ve parlamenterlerin “yönetmel bağımsızlığını” zedelemektedir. Halbuki Anayasa’nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti, demokratik bir hukuk devletidir. Demokratik siyasal düzenlerde “Kollektif kararların kararlaştırılma aşamasında her yurttaşın, başka herhangi bir yurttaşın ifade ettiği tercih ile eşit ağırlığa sahip olarak işlem görerek bir tercihi ifade etmek konusunda eşit imkana sahip olduğu güvence altına alınmış olmalıdır. Kararlaştırma aşamasındaki sonuçların belirlenmesinde, bu tercihler ve sadece bu tercihler hesaba katılmalıdır.”

Elbette bu anlayış, seçilmişlerin seçeceği Kurul vb. heyetler için de geçerliliğini korumaktadır. O halde anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümüyle Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından 28. Dönemde yürütülecek yasama faaliyetlerinin sevk ve idaresiyle görevli bulunan Divan’ın teşekkülünün; siyasi parti gruplarının oransal olarak temsiliyle temin edilen Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik niteliğinin aksine gerçekleştirilmesi; Anayasa’nın 2 ve 94. maddesine aykırıdır.

Öte yandan Başkanın tarafsız konumu, anılan hesaplamaya dahil edilmemesinin bir gereğesi olamaz. Zira “Meclis çalışmalarının partizanlıktan uzak bir hava içinde ve tarafsızlıkla yönetecek” Divan’ın özelliği gereği; Divanı oluşturan Başkanvekilleri, İdare Amirleri, Katip Üyeler de görevlerini tarafsızlıkla ifa etmelidir. Kaldı ki uygulamada Başkan dahil olmak üzere tüm Divan üyeleri, siyasi parti mensubiyetlerini görevleri boyunca muhafaza etmektedir.

Bu nedenlerle anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümü, Anayasa’nın 2 ve 94 maddelerine (ve İçtüzüğün anılan anayasal hükümlerin somutlaştığı 9 ve 11. maddelerine) aykırıdır.

iii)Kuvvetler ayrılığı ilkesi, hiçbir kimsenin veya organın Anayasa'dan kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaması ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı bakımından: Anayasa Mahkemesi kararlarında Anayasa'nın 153. maddesinde belirtilen bağlayıcılık ilkesine aykırılıktan söz edilebilmesi için iptal edilen kuralla dava konusu yeni düzenlemenin içerik ve kapsam bakımından aynı ya da benzeri olması gerektiği belirtilmektedir (Anayasa Mahkemesi'nin 12.11.1991 tarihli ve 1991/7 E.: 1991/43 K. sayılı Kararı). Anayasa Mahkemesi, eldeki dava konusuyla benzer bir içerik ihtiva eden düzenleme (eylemli iç tüzük değişikliği niteliğindeki Parlamento kararı) hakkında verdiği bir iptal kararında;

“II. ESASIN İNCELENMESİ :

Dâvanın esasına ilişkin rapor, dâva dilekçesi ve ekleri, sözlü açıklama tutanağı, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen İçtüzük hükmü niteliğindeki Millet Meclisi kararı, 1/11/1966 ve 2/11/1966 günlü birleşimlere ilişkin Millet Meclisi Tutanak Dergileri, davacının dâvasına dayanarak yaptığı Anayasa maddeleri ve bunlarla ilgili gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

1. Davacının dayandığı Anayasa hükümleri: Davacının dayandığı Anayasa hükümleri şunlardır: (Madde 8- Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz.

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, İdare makamlarını ve kişileri bağla-yan temel hukuk kurallarıdır.

(Madde 84- Meclislerin Başkanlık Divanları, o meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri öl-çüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.

.....
.....
....."

(Madde 85- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzükle-rin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranın-da katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları en az on üyeden meydana gelir.

.....)

2. Davacının gerekçesi ve sözlü açıklaması özeti :

Davacının gerekçesi ve sözlü açıklaması özeti şöyledir ;

Başkanlık Divanı seçiminde Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 27 Ekim 1957 gününden önce yü-rürlükte olan İçtüzüğü hükümleri uygulanmaktadır. Bu uygulama Anayasa'nın 84. ve 85. maddeleri hükmü dairesinde yürütülmek gerekir. 84. madde Meclisteki siyasî parti gruplarının - kuvvetleri oranı ne olursa olsun - Başkanlık Divanında en az birer üye ile temsilini âmirdir. Maddenin cümle kuruluşundan, başka anlam çıkarılamaz. Anayasa'nın 83. maddesinde

ise Mecliste grupları olan si-yasî partilerin. Meclisin bütün faaliyetlerine katılmaları öngörülmüştür. Başkanlık Divanı çalışma-larının Meclis faaliyetleri arasında bulunduğu ise aşikârdır,

Kurucu Meclisin 19/1/1961 günlü 48. birleşiminin 2. oturumunda komisyon sözcüsü: "Biz bütün siyasî parti gruplarının Başkanlık Divanına iştirak etmeleri sayesinde tarafsızlığın temin edileceğini düşündük" ve "İçtüzüklere istikamet verilmesi bakımından da bunların Anayasa'ya konulmasında zaruret gördük. Şimdiye kadar bütün siyasî partilerin iştirak ettiği bir Başkanlık Divanı bizde yok-tur. İlk defa böyle bir Başkanlık Divanını bu Anayasa ile getirmektedir" demiş ve bu açıklamadan sonra madde bugünkü şekil ile kabul edilmiştir.

Bugüne kadarki uygulamalar da komisyon sözcüsünün açıklamasına uymaktadır. Millet Meclisi'nin birinci döneminin dört toplantı yılının her birinde kurulan Divanlarda bütün gruplara, kuvvet-leri oranına bakılmaksızın, en az bir üye ile temsil edilmek imkânı sağlanmış; ikinci dönemin 1. toplantı yılında da aynı yol izlenmiştir. İkinci dönemin 2. toplantı yılında ise bu uygulama geçerli bir gerekçeye dayanılmaksızın terk edilmiş ve Mecliste beş siyasî parti grubu bulunduğu halde Divan üyelikleri dört grup arasında paylaşılmıştır.

2 Kasım 1966 günlü 2. birleşimde alınan kararla yeni bir statü kurulmakta; bu da bir içtüzük hükmünün tedvini vasıf ve mahiyetini taşımaktadır. Geçici olarak yürürlükte bulunan İçtüzük, Ana-yasa'nın birçok hükümleri ile çelişme halindedir. Bunlar İçtüzüğün 232. maddesi esasları dairesinde halledilmek gerekirken Meclis kararları ile işin yürütülmesine gidilmektedir. Esasen Meclis öteden beri İçtüzüğü değiştirme yoluna her zaman başvurmakta değildir. Belirli konularda Meclisin aldığı kararlar, İçtüzüğün altına dipnotları halinde konularak bunlar İçtüzük hükümleri gibi muamele görmüşlerdir. Dâva konusu karar da bu niteliktedir; İçtüzük yapıncaya kadar uygulanacaktır. İç-tüzüğün ne zaman yapılacağı ise kestirilemez. 1961 yılından bu yana, halâ çıkarılamamıştır. Şu du-rumda dâva konusu karar da İçtüzüğün dipnotlarına geçerek İçtüzük hükmü gibi işlem görecektir. İşe bakmak şu nedenle, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisi içinde bulunmaktadır. Anayasa'ya aykırı olan Millet Meclisi kararının iptali gerekir.

3. Millet Meclisinin 1/11/1966 ve 2/11/1966 günlü kararlarının birbirleriyle olan ilişkisi:

Türkiye İşçi Partisi Millet Meclisi Grubunun 8/11/1966 günlü kararında, Millet Meclisinin 1/11/1966 ve 2/11/1966 günlü iki kararı aleyhine iptal dâvası açılmasından söz edilmekte ise de dâva dilekçesinde açıkça yalnız 2/11/1966 günlü kararın iptali istenilmiştir. Şu duruma göre her iki kararın nitelikleri ve birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durulması yerinde olacaktır.

1/11/1966 günü, Millet Meclisi Başkanlık Divanının, 7 Adalet Partili, 4 Cumhuriyet Halk Partili, birer de Millet Partili ve Yeni Türkiye Partili üyeden kurulması karara bağlanmıştır. Karar her partiye düşen görev yerlerini açıklamadığı için eksiktir ve uygulanma yeteneğinden yoksundur. 2/11/1966 gününde ise bir başkanlık, bir başkan vekilliği, bir idareci üyelik, dört kâtiplik olmak üzere yedi üyeliğin Adalet Partisine, bir başkan vekilliği, bir idareci üyelik, iki kâtiplik olmak üzere dört üyeliğin Cumhuriyet Halk Partisine, bir başkan vekilliğinin Millet Partisine bir idareci üyeliğinin Yeni Türkiye Partisine verilmesi karar altına alınmış ve ondan sonradır ki Divan üyelerinin seçimine geçilebilmiştir. 2/11/1966 günlü karar, ilk kararın eksikliğini tamamlamakla birlikte o kararda parti-lere ayrılan Divan üyeliği sayılarını tekrarlamak suretiyle birinciden ayrı, başlı başına bir karar ol-ma niteliğini kazanmıştır. Başkanlık Divanı sorununu, kesin ve sonuçlandırıcı olarak çözümleyen de bu karardır. Şu haliyle ikinci kararın

tek başına bir dâva konusu olabileceğinde ve böyle bir dâvada birinci kararın değil, ikincisinin iptalinin istenmesinin ereğe daha uygun düşeceğinde şüphe yoktur. Bu duruma göre dâvanın yalnız 2/11/1966 günlü Millet Meclisi kararına karşı açılmış bulunmasın-da sonuca etkili bir nitelik olmamak gerekir.

4. 2/11/1966 günlü Millet Meclisi kararının tartışılması:

Anayasa'nın 84. maddesinin ilk fıkrasında, Meclislerin Başkanlık Divanlarının Meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulacağı yazılıdır. Bu, bir meclisteki bütün siyasî parti gruplarının o meclisin başkanlık divanına katılacakları, ancak katılmanın her grubun kendi kuvveti ölçüsünde olacağı, Divan kuruluşunun böyle bir katılmayı sağ-layacak biçimde ayarlanacağı demektir. Hüküm metninde bu anlaşıldığı gibi maddenin gerekçesi ve komisyon sözcüsünün Temsilciler Meclisindeki açıklamaları da bu görüşü ayrıca, kuşkuya ve durak-samaya yer bırakmaksızın destekleyecek niteliktedir. [Temsilciler Meclisi, Tutanak Dergisi Cilt: 3, Sayfa : 458).

Öte yandan yine Anayasa'nın 85. maddesi, meclislerin çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerle hükümlerine göre yürütmelerini, içtüzük hükümlerinin ise, siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenmesini buyurmak-tadır. Bu demektir ki, İçtüzüğün Başkanlık Divanına ilişkin hükümleri, 84. madde uyarınca bü-tün siyasî parti gruplarının Divanına katılmalarına ve katılmanın, her grubun kuvveti ölçü-sünde olmasına elverişli bulunacak; böyle bir düzeni engelleyici hiçbir nitelik taşımayacaktır. Oysa Başkanlık Divanının kuruluşunu düzenleyen 2/11/1966 günü Millet Meclisi kararı ile beş siyasî parti grubundan yalnız dördünün Divana katılması ve bir parti grubunun Divan dı-şında bırakılması öngörülmüş; böylece ancak kuvvetleri elverişli olan grupların Başkanlık Di-vanına girebileceği gibi Anayasa'nın 84. maddesi hükmüyle uyuşamayacak ve bağdaşamaya-cak bir yoruma ve tutuma gidilmiştir.

Yukarıda da denildiği üzere, Millet Meclisinin İçtüzüğü henüz yapılmadığı için Meclis çalışma-larında Anayasa'nın geçici 3. maddesi uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 gü-nünden önce yürürlükte olan İçtüzüğü hükümleri uygulanmaktadır. Bu İçtüzüğün 27 Nisan 1933 te değiştirilmiş 5. maddesine göre Başkanlık Divanı bir başkan, üç başkan vekili, altı kâtip ve üç İdare âmiri olmak üzere on üç kişiden kuruludur. Başkanlık Divanı üyeliklerinin, Anayasa'nın geçici 3. maddesi gereğince uygulanmasına devam edilen İçtüzükte böylece tespit edilmiş bulunduğu ve bu sayının da bütün parti gruplarının Divana katılmalarına elverişli olmadığı yolunda bir gerekçenin ileri sürülmesi ve kabule değer görülmesi mümkün değildir. Bu imkânsızlığın neden ileri geldiğini açıklayabilmek için burada Anayasa'nın geçici 3. maddesi üzerinde durmak gerekir.

Söz konusu maddede yeni Anayasa'ya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Mec-lisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları, için kendi içtüzükleri yapılmaya kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan içtüzüğü hükümleri-nin uygulanacağı yazılıdır. Yeni içtüzükler yapılmaya kadar meclislerin çalışmalardan kalmama-ları için verilen bu olanağın, İçtüzüğün Anayasa ile bağdaşmayan hükümleriyle birlikte harfi harfine uygulanacağı anlamında değerlendirilip genişletilmesi düşünülemez. İçtüzük hükümleri, ancak Anayasa kuralları ile sınırlı olarak ve o kurallara uyarlıları oranında bir uygulama yeri bulabilir. İçtüzükte öngörülmemiş, Anayasa'nın getirdiği yeniliklere ilişkin konularda veya İçtüzüğün Anaya-sa ile çelişen hükümlerinde Anayasa'ya uyar bir uygulama yolunun tutulması gereklidir. Aksine bir görüş İçtüzüğü Anayasa'ya eşit, hattâ Anayasa'dan üstün tutmak olur. Böyle bir görüşün sakatlığı ise

tartışılmayacak kadar ortadadır. Öte yandan bu görüş, çıkarılması bir "üreye bağlanmamış olan yeni içtüzüğe uzun bir zaman el sürülmemesi ve Anayasa kurullarının devamlı olarak ihmal edilmesi gibi bir tutumun hoşgörü ile karşılanması sonucunu da doğurur ki tartışma konusu görüşe katılma-ya bu nedenle de imkân yoktur.

Esasen İchtüzük konusunda şimdiye kadar ki uygulamalar, hep içtüzüğün öngörmediği veya Anayasa ile çelişmeye düştüğü hususlarda Anayasa'ya uygun bir yön izlemiştir. Söz gelimi; İchtüzüğün 4. maddesinde Başkanlık Divanının görevinin bir toplantı yılı için olduğu yazılıdır. Bu hükme göre Millet Meclisi Başkanının da bir yıl için seçilmesi gerekir. Oysa Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası, Başkanın iki yıl için seçilmesini buyurmuştur. Uygulamada Başkan 1 değil 2 yıl için seçil-mektedir. Bu çeşit uygulamaların daha bir çok örneklerini vermek mümkündür. Başkan seçiminde Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrasına uyulurken, Divanın kuruluşunda, aynı maddenin 1. fıkraya hükmünün gözönünde bulundurulmaması, ortaya çelişmeli bir uygulama çıkarır ki bunun savunabi-lir bir yanı yoktur.

Yukarıdan beri açıklananlardan anlaşılacağı üzere, İchtüzüğün Başkanlık Divanını 13 kişiden kuran hükmü (Madde 5) değişmez bir kural olarak kabul edilemez. Millet Meclisindeki bütün siyasî parti gruplarının - en zayıf güçte olan da dahil - Başkanlık Divanına katılmalarının sağlanması baş-ka bir yoldan mümkün olamıyorsa bu sayının değiştirilmesi tabî ve zorunlu olur. Bu görüşe karşı ileride Millet Meclisinde siyasî parti gruplarının sayısının çok artabileceği ve Başkanlık Divanının fazla kalabalıklaşacağı, bunun da uygulamalarda güçlükler doğurabileceği yollu bir İtiraz ileri sü-rülebilir.

1961 yılından beri görülenler, yakın bir gelecekte siyasî parti grupları sayısının Başkanlık Di-vanının fazla kalabalıklaşmasını gerektirecek şekilde artacağı tahminini haklı çıkaracak nitelikte değildir. Esasen Başkanlık Divanı üyeliklerinin sadece sayı üzerinden değil, görevlerin önem ve etki derecelerine göre değerlendirilerek siyasî partilerin güçleri ölçüsünde dağıtılması gerekli bulundu-ğundan, hangi durumda olursa olsun, Divanın aşırı şekilde kalabalıklaşacağı düşünülemez. Öte yan-dan Başkanlık. Divanına bütün siyasî parti gruplarının katılmasını sağlamak üzere yapılacak bir düzenlemenin, Divandaki çoğunluğun iktidar partisinin elinden çıkmasına yol açabileceği ihtimali, üzerinde uzun uzadıya durabilecek bir sorun değildir. Çünkü, Başkanlık Divanında herhangi bir partinin mutlak söz sahibi olması değil, divanın tarafsızlık içinde çalışması ve tarafsızlığını koruyabilecek bir bünyede olması kuraldır. Anayasa koyucu, bu konuda ne düşündüğünü ve ne erek güttüğünü 84. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarıyla açığa vurmuştur. Başkanlık Di-vanında herhangi bir partinin çoğunluğu elinde tutamaması, Anayasa koyucunun ereğine çok daha uygun düşecektir.

Millet Meclisi Başkanlık Divanının bünyesinin, Anayasa'nın buyruğuna göre ayarlanıp düzen-lenmesi, belki ortaya başka güçlükler ve sakıncalar da çıkaracaktır. Ancak bunlar ne kadar çeşitli ne kadar ağır olursa olsun, önlenmeleri için bir yol bulunabileceği gibi, bulunmasa dahi böyle bir durumun siyasî parti gruplarının Anayasa ile tanınmış haklarından yoksun edilmelerini hiçbir zaman haklı kılamayacağı apaçıktır.

Özetlenecek olursa: İchtüzük hükmü niteliğindeki 2/11/1966 günlü Millet Meclisi kararı, Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarının hepsinin, Başkanlık Divanına katılmalarını ve ka-tılmanın grupların kuvvetleri ölçüsünde olmasını engellemektedir. Bu yüzden karar, Anaya-sa'nın 84. maddesine aykırıdır; iptali gerekir.

Üyelerden Hakkı Ketenoğlu ve Halit ZARBUN bu görüşe katılmamışlardır.

5- 1/11/1966 günlü Millet Meclisi kararının durumu:

Bir başkanlık, bir başkan vekilliği, bir idareci üyelik, dört kâtiplik olmak üzere Başkanlık Di-vanının yedi üyeliğinin Adalet Partisine; bir başkan vekilliği, bir idareci üyelik, iki kâtiplik olmak üzere dört üyeliğin Cumhuriyet Halk Partisine, bir başkan vekilliğinin Millet Partisine, bir İdareci üyeliğin Yeni Türkiye Partisine verilmesine ilişkin 2/11/1966 günlü Millet Meclisi kararı iptal edi-lince, yukarıdaki açıklamalara göre yine bir içtüzük hükmü niteliğinde bulunduğu meydana olan, Başkanlık Divanının 7 Adalet Partili, 4 Cumhuriyet Halk Partili, bir Millet Partili ve bir Yeni Türkiye Partili üyeden kurulması hakkındaki 1/11/1966 günlü Millet Meclisi kararının uygulanamaması so-nucu doğacaktır. 44 sayılı Kanun 28. maddesinin ikinci fıkrası böyle bir durumda İkinci hükmün de iptaline yetki vermektedir. Şu hale göre 1/11/1966 günlü Millet Meclisi kararının da iptali gerekli-dir.

Üyelerden Hakkı Ketenoğlu ve Halit ZARBUN bu görüşe katılmamışlardır.

III. SONUÇ:

1- Millet Meclisi Başkanlık Divanına Meclisteki siyasî parti gruplarının hepsinin katılma-larını ve bu katılmanın grupların kuvvetleri ölçüsünde olmasını engelleyen ve içtüzük hükmü niteliğinde bulunan 2/11/1966 günlü Millet Meclisi kararının, Anayasa'nın 84. maddesine ay-kırılı olduğundan, iptaline;

2- 2/11/1966 günlü kararın iptal edilmesi karşısında uygulama olanağı kalmayan ve içtüzük hükmü niteliğinde bulunan 1/11/1966 günlü Millet Meclisi kararının da 44. sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca İptaline;

Her iki bentte de üyelerden Hakkı Ketenoğlu ve Halit ZARBUN'un karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile 27/2/1968 gününde Anayasa'nın 149., 150. ve 152. maddeleri gereğince karar verildi.”

şeklinde gerekçe kaleme almıştır. Söz konusu karar, 1961 Anayasası döneminde hüküm altına alınmış olsa da; iptal kararına esas ölçü normlar (1961 Anayasası ve 1961 Anayasası dönemindeki TBMM İçtüzüğü hükümleri) ile 1982 Anayasası ve 1982 Anayasası dönemindeki TBMM İçtüzüğü hükümleri içerik itibarıyla aynı doğrultuda olduğundan ve iptal kararına konu eylemli İçtüzük değişikliği niteliğindeki Parlamento kararı ile eldeki dava konusu benzer nitelikte olduğundan; söz konusu içtihat, hukuk dünyasında geçerliliğini korumaktadır. Nitekim “Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı devamlı tekrarlanan bir karardır: 18.06.1970 tarihli ve 1970 E.; 1970/32 K. - 23.03.1971 tarihli ve 1970/57 E.; 1971/3 K. - 25.12.1973 tarihli ve 1973/43 E.; 1973/39 K. - 14.05.1996 tarihi ve 1996/19 E.; 1996/13 K. - 14.05.1996 tarihli ve 1996/20 E.; 1996/14. K. - 14.05.1996 tarihli ve 1996/21 E.; 1996/15 K. - 26.03.1999 tarihli ve 1999/14 E.; 1999/6 K.”

Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararı karşısında; kanun koyucunun (1961 Anayasası'nın “Meclislerin Başkanlık Divanları, o meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.” şeklinde hüküm ihtiva eden 84. maddesiyle aynı doğrultuda olan) Anayasa'nın 94. maddesine -benzer sakatlıktan muzdarip olması hasebiyle- aykırı olan iptali istenen bölümün yer aldığı anılan kararı alması, Anayasa'nın 153. maddesini ihlal ettiği gibi, hiçbir kimse ve organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağını öngören 6'ncı maddesine ve Anayasa'nın Başlangıç bölümünde yer alan kuvvetler ayrılığı ilkesine de hâlel getirmektedir.

Tüm bu nedenlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın kuruluşuna ve üyelerin görev yerlerinin dağılımına dair Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 13.06.2023 tarihli ve 28. Yasama Döneminin 1. Yasama Yılı'nın birinci oturumunun dördüncü birleşiminde alınan kararın "Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Başkan hariç 20 üyeden kurulması ve görev yerleri dağılımının; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 6 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye şeklinde olması," şeklindeki eylemli İçtüzük değişikliği niteliğindeki bölümü, Anayasa'nın Başlangıç bölümüne, 2, 6, 94, 95 ve 153. maddelerine aykırıdır; anılan kararın eylemli İçtüzük değişikliği niteliğindeki bölümünün iptali gerekir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın kuruluşuna ve üyelerin görev yerlerinin dağılımına dair Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 13.06.2023 tarihli ve 28. Yasama Döneminin 1. Yasama Yılı'nın birinci oturumunun dördüncü birleşiminde alınan kararın "Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Başkan hariç 20 üyeden kurulması ve görev yerleri dağılımının; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 6 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye şeklinde olması," şeklindeki eylemli İçtüzük değişikliği niteliğindeki bölümü, "eylemli biçimde" İçtüzükte hukuka aykırı değişiklikler yapmaktadır. Kamu yararına aykırı olan, telafisi mümkün olmayacak sonuçlara yol açacak anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümünün iptal davası sonuçlanana kadar yürürlüğünün durdurulması gerekmektedir. Zira anılan Parlamento kararının iptali istenen bölümü; Divan'ın, tarafsızlığını zedeleyecek biçimde oluşturulmasına neden ve 28. Dönem'de yürütülecek yasama faaliyetlerinin hukuka uygun biçimde sevk ve idaresine engel olmaktadır.

Nitekim anayasal düzenin hukuka aykırı kural ve düzenlemelerden en kısa sürede arındırılması, hukuk devleti sayılmanın en önemli gerekleri arasında sayılmaktadır. Anayasa'ya aykırılıkların sürdürülmesi, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyecektir. Hukukun üstünlüğünün sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesi hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacaktır.

Bu zarar ve durumların doğmasını önlemek amacıyla, Anayasa'ya açıkça aykırı olan ve iptali istenen hükmün iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüğünün de durdurulması istenerek Anayasa Mahkemesi'ne dava açılmıştır.

IV. SONUÇ VE İSTEM

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın kuruluşuna ve üyelerin görev yerlerinin dağılımına dair Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 13.06.2023 tarihli ve 28. Yasama Döneminin 1. Yasama Yılı'nın birinci oturumunun dördüncü birleşiminde alınan kararın "Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Başkan hariç 20 üyeden kurulması ve görev yerleri dağılımının; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 6 kâtip üye, 3 idare amiri; Cumhuriyet Halk Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 3 kâtip üye, 1 idare amiri; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; Milliyetçi Hareket Partisi

Esas Sayısı : 2023/113

Karar Sayısı : 2023/127

Grubuna 1 başkanvekili, 1 idare amiri; İYİ Parti Grubuna 1 kâtip üye şeklinde olması,” şeklindeki eylemli İÇTüzük değişikliği niteliğindeki bölümünün Anayasa’nın Başlangıç bölümüne, 2, 6, 94, 95 ve 153. maddelerine aykırı olduğundan iptaline ve uygulanması halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zarar ve durumlar olacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz.”